

FRÅN HEMBYGDSARBETET

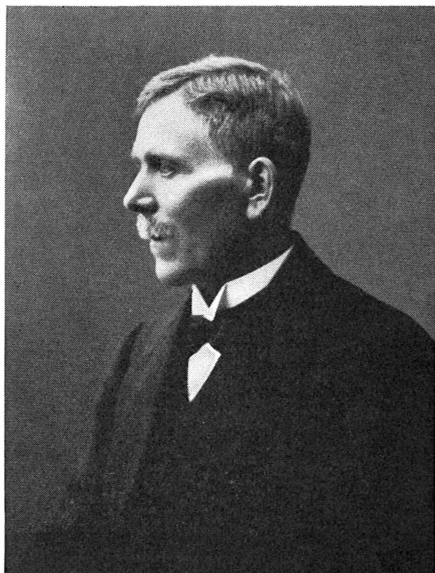
Under år 1943 har den uppländska hembygdsrörelsen förlorat trenne av sina hängivnaste företrädare, nämligen Erik Eriksson i Vik, Söderbykarl, Hilding Alström, Östervåla, och Joh:s W. Östlund, Tierp. Fornminnesföreningen står till dem alla i tacksamhetsskuld för vad de var och en på sitt håll utrettat. Vi inleda avdelningen Från hembygdsarbetet med minnesrunor över de bortgångna.

ERIK ERIKSSON I VIK

Med Erik Eriksson i Vik har Upplands fornminnesförening förlorat en av sina mest kunniga, intresserade och hängivna medlemmar i Roslagen. Då fadern, den gamle samlaren och fornvännen Erik Ersson, gick bort 1916, tog sonen vid. Han blev i allt sin faders son. Liksom fadern fick även han heta »lumpgubbe», när han samlade ålderdomliga redskap, verktyg, textilier m. m. Då Söderby-Karls fornminnes- och föreläsningsförening bildades 1918, stod han jämte Gustaf Lovén (död sedan en del år tillbaka) som initiativtagare. Nu kommo samlingarna väl till pass. De utgjorde grundplåten till vad som nu rymmes på Erikskulle, fornminnesplatsen, som är uppkallad efter Erik Eriksson och skänkt av honom. Härintill byggde han också på senare år sin bostad.

För det gamla och numera sällsynta glömde han icke att för museets räkning förvärva sådana saker, som det ännu finns goft om men som nu hålla på att komma ur bruk. Under senare år har han även samlat och nedtecknat en mängd gamla visor, som förr sjungits i orten, uppgifter om gammalt skrock, gamla arbetsmetoder, seder och bruk m. m.

Under många år arbetade Gustaf Lovén och Erik Eriksson tillsammans. De två kompletterade varandra. Gustaf Lovén var i hög grad en vetenskaplig begåvning, ytterst noggrann och därför kanske något långsam i sitt arbete. Erik Eriksson var mannen med de vida vyerna, med raskhet och bredd i allt vad han företog sig. Hans nådegåva var främst samlarens. Icke underligt, att de trivdes tillsammans och samarbetade så väl. Var Lovén nästan till över-

Erik Eriksson i Vik.

drift tystlåten, så kunde Erik Eriksson berätta om bygd och historia, om smått och stort i samlingarna — bland de största, som finnas på Upplands landsbygd. Han ägde förmågan att intressera och entusiasmera. Eriksson var född 21 dec. 1869 och avled 10 sept. 1943.

Vid jordfästningen av hans stoft i Söderby-Karls kyrka före högmässan söndagen 19 sept. var templet fullsatt. Kransar till båren hade bl. a. sänts från Riksantikvarieämbetet, Nordiska museet och Upplands fornminnesförening.

Med tacksamhet för vad Erik Eriksson i Vik varit och velat lysa vi frid över hans minne.

Gustaf Unestam.

HILDING ALSTRÖM

Östervåla hembygdsförenings ordförande kantor Hilding Alström avled 7 mars 1943. Han var född 13 okt. 1895 i Balingsta, Uppsala län. Tjänsterna i Östervåla tillträdde 1 juli 1925.

Kantor Alströms arbete inom Östervåla hembygdsförening sträckte sig från föreningens start 1926. Hela tiden har han stått som ordförande. Med intresse och nit ägnade han sig åt hembygdsvården. Tillsammans med intresserade och villiga medhjälpare skapade han

Hilding Alström.

hembygdsgården i Märtsbo, av honom skildrad i årsboken 1940. Den skall allt framgent stå som ett påtagligt vittnesbörd om kantor Alströms brinnande intresse för hembygdsvårdens sak. Må den också sporra de yngre generationerna att föra verket vidare!

B. C—n.

JOH:S W. ÖSTLUND

Kyrkoherden i Tierp Joh:s W. Östlund, som avled 9 april 1943, var en mycket intresserad hembygdsforskare. Alltsedan han kom till Tierp 1926 hade han tillhört Tierps hembygdsförening och varit dess vice ordf. Kyrkoherde Östlund var född i Stockholm 5 april 1890. Efter prästexamen i Uppsala hade han förordnanden i Hedesunda och Hofors, tills han ovannämnda år tillträdde kyrkoherdebefattningen i Tierps församling. I det kommunala livet i Tierp var han bl. a. folkskolestyrelsens ordf., led. av barnavårdsnämnden och kommunalfullmäktige.

Tierps gamla präster ägnade kyrkoherde Östlund ett mycket intgående studium. Han påvisade bland annat, att Birger Jarls son, hertigen av Finland, var församlingens förste kyrkoherde. Denne blev sedermera biskop i Linköping. Kyrkoherde Östlund deltog

Johs W. Östlund.

med mycket stort intresse vid undersökningarna av de gamla boplatserna i Torslunda. När hembygdsgården i Tierps köping uppfördes var han en av de drivande krafterna, särskilt då det gällde att utvälja de lämpliga byggnaderna. Med intresse och hänförelse deltog han alltid, så långt hans tid tillät, i hembygdsföreningens möten och fester.

Men det var inte endast i den direkta hembygdsforskningen han gjorde sin insats. Han utgav även tvenne böcker, som säkert komma att föra hans namn genom tiderna. Den ena heter »En bondehövding i 1700-talets Tierp» och skildrar en bonderiksdagsman Johan Andersson i Åskarby, som var med vid Gustav III:s sista riksdag i Gävle och som stod fadder åt Gustav IV Adolf. Stort värde för bygden har arbetet om Tierps folkskolas historia, som utkom i samband med folkskolans 100-årsjubileum. Denna undersökning har från flera håll erhållit de högsta vitsord. Här nedlade kyrkoherde Östlund ett stort och oegennyttigt arbete med arkivforskning och samlande av hörsägnar. Boken innehåller mycket drastiska poänger om bönder, som voro rena motståndare till all undervisning, men tack vare friherre Charles de Geer fick Tierp sin första folkskola i Ullfors bruk år 1730. Det är kyrkoherde Östlunds förtjänst att vi nu så väl känner Tierps lokala folkskolehistoria.

G. B. Berthel.

Bild 1. Larsberg från sjösidan.

LARSBERG RÄDDAS ÅT LIDINGÖ

År 1803 byggdes den första Lidingöbron mellan Kaknäs på Djurgården och Bodals äng på Lidingö. Den ansågs på sin tid som ett tekniskt mästerverk både på grund av sin stora längd och konstruktion med dykdalber. Vid landfästena uppstodo nu värdshus och det som låg på Djurgårdssidan blev livligast frekventerat. »Lidingöbro Värdshus» är ett även i våra dagar välbekant namn. På Lidingösidan uppfördes byggnader, som under tidernas lopp använts till krog, brovaktstuga, sommarbostad för stockholmare m. m. Efter fabrikören Lars Fresk kallades stället Larsberg (så nämnes det första gången i mantalslängden 1828).

När Stockholms stad 1883 inköpte bron för att kunna utvidga sin hamn, flyttades bron till Ropsten—Torsvik. Djurgårdssidans »Lidingöbro Värdshus» fortfor dock att vara en gärna av stockholmare besökt restaurant, trots att den inte låg på väg till Lidingö. När Aftonbladet omnämner den 80-åriga brons rivande suckar kåsören: »... med dina bägge utvärdshus, ett i vardera ändan...», av vilket yttrande man kan draga åtminstone den slutsatsen, att

Larsberg någon gång varit ett värdshus, ett förhållande, som ganska få människor känna till.

Larsberg var för ett par år sedan dömt att rivas. Huset var ett ruckel och man saknade användning för det. Då lyckades Lidingö hembygdsförening bli ägare till det i Lidingös historia så intressanta huset och rädda det. Genom en grundlig restaurering, sakkunnigt ledd av intendenten vid Skansen, Gotthard Gustafsson, framstår nu åter Larsberg som ett vackert och pittoreskt »näringsställe (vilställe och förfriskningsställe)». Visserligen inskränker sig numera förfriskningarna till kaffe m. m., men torde icke desto mindre bli besökarna till nöje, icke minst genom den stilenliga miljön från förra seklets början. Föreningen har alltjämt en del ogjort på Larsberg i fråga om inredningen och den gamla trädgårdens planering, men i en snar framtid skola, hoppas man, även dessa arbeten bli utförda.

Vid efterforskningarna av Larsbergs öden sedan 1803 har endast några få bilder av bron och tillhörande bebyggelse stått att upptäcka. Den här återgivna akvarellen av O. A. Mankell, ägare inspektor S. Fjästad, Gångsätra, är tydligen en subjektiv konstruktion och otillförlitlig som dokument. Det är märkligt att något fotografi av den gamla år 1883 rivna bron med tillhörande byggnader icke är känt. Amatörfotograferingen hade dock vid denna tid kommit bra igång, och man skulle vilja förmoda, att ett så pass märkligt byggnadsverk någon gång lockat till avbildning. Finns det måhända i något privat fotografiarkiv en bild av Lidingöbro från 1883 eller tidigare?

Lidingö hembygdsförening fick ungefär samtidigt en annan egendom i donation. Det var fabrikören och uppfinnaren Nybergs verkstad och monteringshall, som skänktes till föreningen av fröken Signe Lantz, »flyg-Nybergs» husföreståndarinna och vårdare av hans efterlämnade minnen. Till verkstaden hör ett stort antal verktyg och maskiner, många av dem äro högst originella och värdefulla både ur teknisk och kulturhistorisk synpunkt. Dessa inventarier ordnas för närvarande och komma att utgöra en väsentlig del i den inventarieförteckning över Lidingö hembygdsförenings ägodelar, som är under utarbetande.

Utöver omsorgerna om dessa fastigheter och lösören har verksamheten under 1942 fortgått efter de linjer, som utbildats under en tioårig tillvaro. Sålunda höllos fester och samkväm vid valborgsmäss, midsommar, Lucia och jul. Musiken och sången intar alltjämt en betydande plats i verksamheten, främst genom musikdirektör Hjalmar Torells arbete.

För det kommande året synes föreningen komma att ytterligare

Bild 2. Larsberg vid den äldsta Lidingöbronns landfäste på Lidingö. Akvarell 1883 av O. A. Mankell. Tillhör insp. Sven Fjästad.

få sin kulturvårdande verksamhet utvidgad i det att ortnamnsforskning och folkminnesforskning komma att igångsättas. Ett villkor härför är emellertid att Lidingö stad lämnar ekonomiskt stöd.

G. Nordlander.

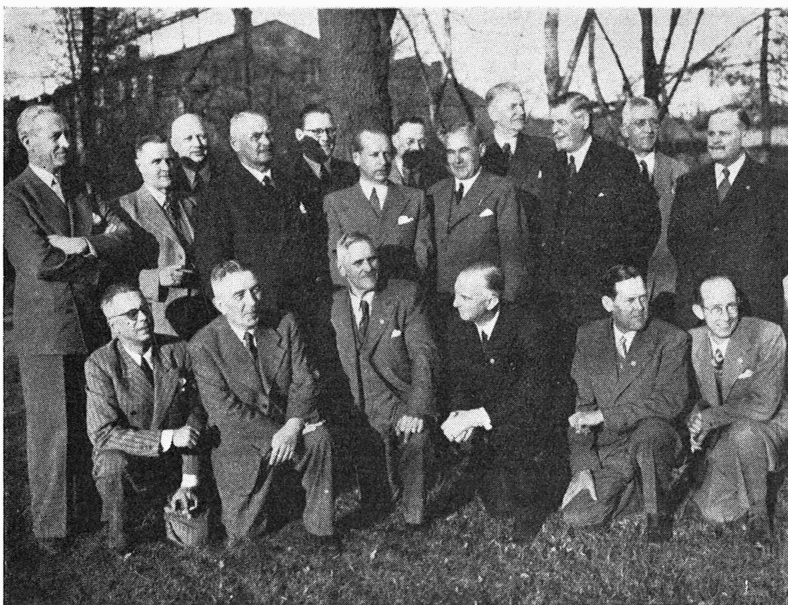
UPPSALA-POJKARNA I STOCKHOLM

Föreningen Uppsala-Pojkarna bildades i Stockholm den 25 sept. 1933. Föreningens ändamål är att sammanföra män av skilda yrken och samhällsställningar till sällskapligt umgänge och att genom gott kamratskap stärka samhörighetskänslan samt att vårda minnen och traditioner från den gemensamma hembygden. Medlemskap i föreningen kan, efter styrelsens prövning, vinnas av varje välfredad man, vilken är född i Uppsala eller dess närhet och inom Uppsala stad erhållit skolundervisning samt uppnått 21 års ålder och nu är bosatt i eller har sin verksamhet i Stockholm.

För att förverkliga detta sitt ändamål anordnar föreningen tre å fyra sammankomster årligen, av vilka Disablotet den 3 febr. är den högtidligaste. Vid dessa sammankomster hyllas hemstaden genom föredrag och kåserier om Uppsala genom seklerna. Av under åren hållna föredrag kan nämnas: »Några bilder från forna tiders Uppsala» av fil. dr Hjalmar Alving, »Distingens ursprung och betydelse» av intendent Nils Ålenius, »Uppsala, vår gamla stad genom tiderna» av landsantikvarie Nils Sundquist, »Den gamla vikingaleden till Östersjön» av redaktör Carl-Åke Wadsten, »Människor i Uppland» av fil. mag. Lars Madsén och »Folkhumor och studenthumor som namngivare i Uppsala» av lektor Gösta Langenfelt.

Kristi Himmelsfärdsdag företas dessutom varje år ett s. k. »Härnadståg» till Uppsala. Dessa resor ha i regel förenats med besök vid akademiska institutioner och sevärdheter i hemstaden och dess omgivningar. Bl. a. ha under sakkunnig ledning demonstrerats Paleontologiska institutionen, Högspänningsinstitutet vid Husbyborg och Linnéanum. Tidigare år, då nu rådande restriktioner ej lade hinder för bussfärder, besöktes Skokloster, Penningby slott, Wira bruk, Finsta herrgård, Linnés Hammarby och Disagården. Vid dessa besök i hemstaden ha även intressanta rundvandringar företagits, varvid i främsta hand minnesrika platser besökts. Sålunda demonstrerade föregående år landsantikvarie Nils Sundquist de intressanta utgrävningarna vid Gröna kullen.

Föreningen har även ett ideellt syfte nämligen att i mån av tillgång till jul bekläda behövande Uppsala-barn.

Uppsalapojkarna på »härnadståg» i hemstaden 1942. I mitten, stående, ordf. dir. Anton Wahlin, t. v. landsantikvarie Sundquist. Fjärde i övre raden fr. h. är föreningens hedersledamot och f. ordf. disp. J. E. Brundin.

Föreningens stiftare voro Gösta Skoglund, John Norberg och Seth Erikson. Dess förste ordförande var Gösta Skoglund, som 1936 efterträddes av disponent J. E. Brundin, vilken avgick 1942 och efterträddes av direktör Anton Wahlin. Nuvarande styrelse är: dir. Anton Wahlin, ordf., ryttmästare Gösta F. Callert, v. ordf., advokat Harry Säfwenberg, sekr., kamrer Armand Engström, skattm., faktor Emil Wennberg och köpman Patrik Karlsson, klubbm.

Under de nu gångna åren har det visat sig, att föreningens ändamål och syften starkt vunnit medlemmarnas intresse. De Uppsalapojkar, som anslutit sig, ha i allmänhet varit beredda att i sin mån verka för föreningens tillväxt och framgång. Styrelsens förhoppning är att medlemmarna alltjämt skola bidra härtill.

Föreningen firade 25 sept. 1943 sitt tioårsjubileum med en ståtlig fest å Sportpalatset i Stockholm. Bland gäster från hemstaden Uppsala märktes landsantikvarie Nils Sundquist och intendent Nils Ålenius. Till jubiléet förelåg en minnesskrift, Föreningen Uppsalapojkarna 1933 ²⁵%, 1943, vilken utgjorde ett utökat nummer av Upp-

sala-Pojkarnas medlemsblad (nr 12, 1943). En av stiftarna, Gösta Skoglund, skriver om hur föreningen kom till, föreningens sekreterare advokat Harry Säfwenberg lämnar en intressant överblick över Uppsala-idrottens utveckling, civilingenjör Einar Karsvik skriver om Uppsala Simsällskap, världens äldsta idrottsförening, landsantikvarie Nils Sundquist skildrar i en utförlig artikel, byggd på de senaste årens epokgörande upptäckter, Konungarnas Uppsala, Olle Ottander berättar roliga minnen från sitt skolhem i Uppsala vid sekelskiftet och Gunnar Malmström, kompositör och författare till föreningens egen sång, samt Oscar Ahrenman berätta livfullt minnen från Den eviga ungdomens stad. Föreningen hoppas att i framtiden vid lämpliga tillfällen kunna ge ut flera dylika vidgade häften av sitt medlemsblad.

E. W—g.

»SOCKENSTÄMMA MED SÖDERBY DEN 15 APRIL 1744»

Söderby-Karls fornminnes- och föreläsningssällsningssommarmfest 4 juli 1943 karakteriserades av Norrtälje Tidning som en »hembygds- och jubileumsfest i stor stil». Det torde också vara sant. Hela bygden var samlad. Halvtannat tusen inträdesbiljetter såldes. Festens höjdpunkt var nog den »sockenstämma» som uppfördes. Den var daterad den 15 april 1744, eftersom Karlskyrka socken, som ingår som del i nuvarande Söderby-Karl, hade klockarval den dagen. I ett inledande föredrag skildrade författaren, komminister Gustaf Unestam, Uppsala, bakgrunden för och tidsläget vid stämman. Det hade varit nödår i Roslagen, då skörden av både råg och korn slagit fel. Sveriges olyckliga krig med Ryssland 1741—42 kastade ännu sin slagskugga över land och folk, icke minst i Roslagen, därifrån rätt många soldater och båtsmän dragit ut i fält och omkommit. De ryska trupper, som under advent 1743 kommo över bl. a. till trakterna intill Söderby och Karlskyrka för att »hjälpa» oss mot danskarna, voro ännu kvar, men böndernas hat och missnöje mot dem växte för varje dag. Söderby bönder visade vanlig klok beslutsamhet, försiktighet och månhet om fäderneärvd sed. Förhandlingsämnen och besluten avspeglade tidens liv och tänkesätt.

Stämmogubbarna samlades först på kyrkbacken, dit de kommo gruppvis. Man pratade med varandra om väder och vind, om dåliga

tider, om »stocke där kaffe, söm ärrskapa dricker», och om lustiga byseder. Man anmärkte på kuckelgubben Pell Persson, att han tydligen inte hade tvättat sig sedan förra julen. Man fick även höra de sista förskräckliga nyheterna om ryssarnas framfart i Estuna och Frötuna.

Utanför kyrkan satt redan bonden Anderias i Igelsta i stocken. Här fick han sota för ett hejdundrande slagsmål, som han inlett med sina tre köttsliga bröder, där man grälat om vem som hade »duktigsta gumma».

Under gudstjänsten, som ägde rum i »kyrkan», hördes psalmsång. Det var 1695 års psalmbok, som användes. Melodierna och rytmen voro långsamma och högtidliga.

Därpå följde »stämman» i sockenstugan, som konstnären Nils Wide i Söderby-Karl på ett skickligt sätt åstadkommit på den naturliga scen, som Erikskulle har. Det var den unge, myndiga kyrkoherden Adam Säf, som ledde stämman. Prosten i kontraktet, Andreas Hilleström i Väddö, kom på besök. På främsta bänkarna sutto kyrkvårdarna, en frälseinspektor, en tolvman och en bonde, som varit riksdagsman vid 1738—39 års riksdag. På stämman hade för övrigt infunnit sig en skara bönder och några till. Av dessa andra blev flåbusen Jan Jansson avsnäst och tillsagd att tiga, sedan han först hade röstat fel och därpå förklarat, att han höll med dem, som bestämde. Skräddare Broberg, som bara var en backstusittare, förstod inte bättre än att lägga sig i diskussionen om skräddartaxan och blev utkörd.

Följande må nämnas om förhandlingsämnena: 1. Anders Larsson valdes till klockare trots att han tydligen varken kunde läsa eller skriva, än mindre lära andra. Prostens och kyrkoherdens protester hjälpte ej. Gamla pigan Malin från Ununge, gamle båtsman Nähling och båtsmansänkan, som bodde inhyses i sockenstugan, fingo fortsätta att vara skolmästare. För övrigt lärde man sina barn att läsa hemma. — 2. Fattighössan på kyrkmuren var sönderbruten och länsad på sitt innehåll. Mästersmeden Jordan fick i uppdrag att göra en ny bössa. — 3. Kyrkstocken var gammal och utnött. En sådan stock tycktes icke vara längre än 100 år. — 4. Fjärdingsmannen rapporterade, hur det gick till vid slagsmålet i Igelsta kyndelsmässodagen. — 5. Länsstyrelsen hade föreslagit, att församlingen skulle vara med och avlöna en »provincial-medicus». Bön-derna slog ifrån sig med båda händerna. De hade redan så bra kuckelgubbar, och litade icke alls på några sådana nymodigheter. — 6. Man diskuterade, om man skulle låta kyrkvaktarn lägga av spöet i kyrkan, men det vågade man ej, i varje fall icke förr än grannsocknarna gjort det. Någon gormade över kyrkvaktarens stötande

Söderby-Karls fornminnesförening: »Sockenstämma från 1744», uppförd vid hembygdsfesten 4 juli 1943.

och smällande med käppen. Av denna diskussion blev det ändå ett resultat: kyrkvaktaren fick en ny kappa, så att han med heder skulle kunna representera i gudstjänsterna. — 7. Man grälade om skräddaretaxorna och fastställde nya priser för tillverkning av olika klädesplagg. — 8. Hustru Marta i Aspsund kom i förhör för att hon bedrivit vidskepelse på sin bröllopsdag. Ett animerat gräl uppstod mellan den bonde, som varit »ärnsman» för Marta, och en annan, som kom för sent. I samband härmed lämnades uppgifter om tidens fruktansvärt dryga Stockholms-resor. — 9. Tolvman Matts Ersson berättade, hur han och varenda bonde och bondgumma i Ekeby fått öknamn av det mest vidunderliga slag. Stämman stod rädlös och måste hänskjuta det delikata ärendet till häradsrätten. — 10. Prosten höll förmaningstal och förhörde sig om hur man gjorde med dem, som höllo sig borta från förhör, samt dem, som »av sömn förtyngas» i kyrkan eller voro ovettiga mot klockaren eller kyrkvaktaren. — 11. Det bestämdes, att man skulle låta till nominellt värde lösa in en gammal myntsedel från Görtzens dagar. Vid detta ärendes behandling uppträdde riksdagsman Per Jansson och höll ett brandtal mot »atta» (= hattarna). Han förklarade, att om han

fått sitta kvar i riksdagen, så hade det aldrig blivit något krig, och om det ändå blivit krig, så hade vi segrat.

Kyrkoherde Säf reste sig vid stämmans avslutning och höll med starkt patos ett tal, där han sade: »Nu, go vänner, är det tid att gå hem och äta middag, fast det blir ett enkelt gudslån. Jag avslutar vår sammankomst eller sockenstämma med att säga — ungefär som gamle Cato en gång i Rom sade: — För övrigt reder nog allt upp sig till sist, *bara vi få fösa iväg ryssarna* och bara vi få behålla *vår frihet på den gamla, fria, svenska jorden*.

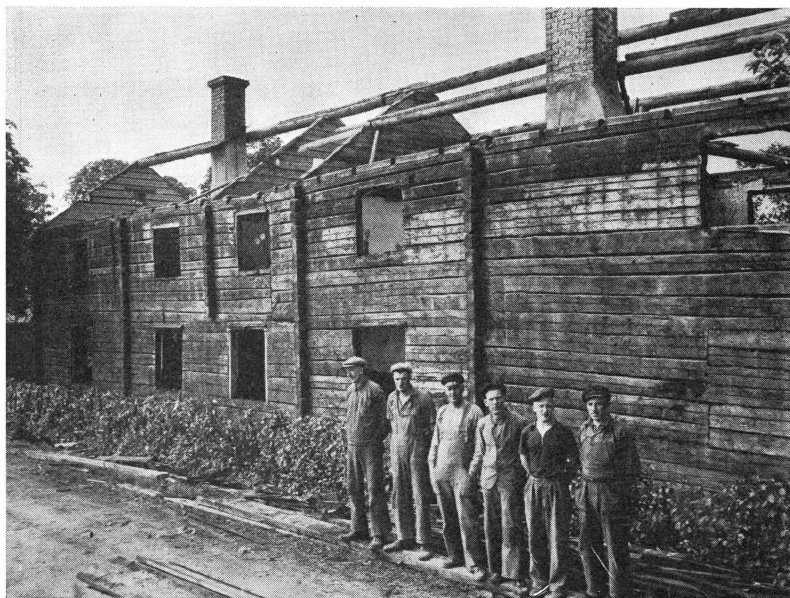
Alla de agerande voro Söderby-Karls-bor, därav två över 70 år gamla. De buro gammaldags dräkter. De flesta av de på stämman uppträdande personerna voro historiska, d. v. s. Söderby- och Karlskyrko-bor, som levde för 200 år sedan. Samtliga ärenden voro historiska, d. v. s. hade förekommit vid stämmor, rättegångsförhandlingar e. dyl. under 1700-talet.

Före stämman sjöngs unisont Stenhammars Sverige och efteråt biskop Tomas Frihetssång.

Roll-listan hade följande utseende:

Kontraktsposten Andreas Hilleström i Väddö ..	Nils Waldebäck.
Kyrkoherde Adam Säf i Söderby	Gösta W. Larsson.
Frälseinspektör O. P. Bruhn i Stensta	Olle E. Olsson.
Kyrkvärden Carl Pehrsson i Norr-Marjum	G. H. Blom.
Kyrkvärden Jan Mickelsson i Norrby	Arvid Andersson.
F. riksdagsmannen Jan Mickelsson i Igelsta ..	E. J. Hagfält.
Tolymannen Matts Ersson i Ekeby	Hjalmar Jansson.
Bonden och kuckelgubben Pell Persson i Råda	David Mattsson.
Bonden och fjärdingsmannen Jan Andersson i	
Skarberga	Karl Sjöblom.
Regementshovslagaren Jordan i Aspsund	Arnold Jansson.
Mjölaren Jerk Mattson i Upqvarnen, Karlskyrka	Ernst Karlsson.
Kyrkvaktaren Anders Kråka i Stabby	Martin Eriksson.
Skräddare Broberg i Vik	Johan Haglund.
Flåbusen Jan Jansson i Danske	Johan Haglund.
Bonden Anderias i Igelsta	K. J. Karlström.
Hustru Marta i Aspsund	Torborg Jansson.

G. U.

Erik Ersgården i Heby under rivning. Fr. v. Erik Olsson, Elis Jonsson, Helge Eriksson, Nils Garberg, Axel Enlund, Alex. Eriksson.

ERIK ERSGÅRDEN I HEBY BLIR HEMBYGDSGÅRD

Närmaste anledningen till att Västerlövsta hembygdsförening bildades var att den gamla Erik Ersgården i Heby by skulle rivras. Denna gård hör till de äldsta i socknen och har länge varit föremål för hembygdsintresserade sockenbors intresse. Sålunda säges en av grundarna till firman Olsson och Rosenlunds A.-B., som numera äger gården, framlidne grosshandlare Gustav Olsson vid något tillfälle ha yttrat, att han önskade att den en gång skulle bli hembygds gård. Och många andras tankar ha gått i samma riktning. Ingenting har emellertid blivit gjort åt saken, och tiden har gått.

Då blev det plötsligen vid midsommartiden i år känt, att gården omedelbart skulle rivras och lämna plats för ny byggnad. Detta blev orsaken till en rad händelser, som nu följde slag i slag. Av ägarna utverkades först anstånd med rivningen under några dagar tills dess att gården blivit sakkunnigt undersökt. Därefter tillkalla-

des intendenterna Sven Drakenberg i Västerås och Nils Ålenius i Uppsala, vilka företogo en grundlig undersökning. De funno att gården ur byggnadshistorisk och kulturell synpunkt var alltför värdefull för att få försvinna. Den tillhörde en byggnadstyp, som förut ej fanns representerad i något hembygdsmuseum i vare sig Uppland, Västmanland eller Södermanland.

På grund av de vunna upplysningarna lovade nu gårdens ägare att som gåva överlämna gårdens manbyggnad till en blivande hembygdsgård och även bekosta dess uppmärkning och nedtagning samt uppläggning till förvaring intill dess man bleve i tillfälle att uppföra den på dess nya plats.

För att frågan skulle kunna föras vidare inbjödos sockenborna till ett sammanträde i församlingshemmet i Heby den 8 juli 1943. Intendent Drakenberg höll ett orienterande föredrag om hembygdsrörelsen, varpå efter någon diskussion Västerlovsta hembygdsförening bildades. Samtliga närvarande, vilka uppgingo till ett drygt 50-tal personer, antecknade sig som medlemmar. Till interimsstyrelse valdes förvaltare Arv. Holmberg och byggmästare Leon. Johansson, Heby, lantbrukare Vald. Johansson, Sörby, samt lärare J. Wahlström och kontraktsprosten E. Ström, Heby, med den sistnämnde som sammankallande. Till suppleanter valdes kyrkvärden Joh. Johansson, Arnebo och lantbrukaren P. Gillberg, Hårsbäck.

I samband med nedtagningen av Erik Ersgården, vilket skett under intendent Nils Ålenius insiktsfulla ledning, har densamma ingående uppmåtts och fotograferats. Intendent Ålenius har även utfört en synnerligen värdefull undersökning och inventering av bebyggelsen i hela socknen, vilken kommer att ha stor betydelse för uppförandet och inredningen av Erik Ersgården.

Genom denna inventering har även bl. a. kunnat tillföras föreningen en stolpbod från 1600-talet, som ägaren just stod i begrepp att sälja till en enskild person i en annan socken. Genom en kontant gåva av grosshandlare Leon. Ahlström i Heby sattes föreningen i tillfälle att förvärva denna byggnad.

Var hembygdsgården skall uppföras är ännu ej slutgiltigt bestämt. Möjligen blir det i den s. k. Klockarhagen strax utanför Heby municipalsamhälle, med en ståtlig utsikt över kyrkan och samhället samt en stor del av bygden däromkring.

När detta skrives har ännu ingenting gjorts för att förvärva nya medlemmar. Men föreningen har mötts med det största intresse i hela socknen och vi hoppas så småningom att få räkna alla sockenbor såsom medlemmar. Som ett bevis på detta intresse kan nämnas, att kommunalfullmäktige anslagit 1,000: — kronor till bestridande av föreningens startkostnader.

Det är många som länge känt det som en brist, att vi i Västerlövsta ej äga någon hembygdsgård. En sådan har ju betydelse ej blott ur kulturhistorisk synpunkt för att minna om gångna släktens liv. Den har också direkt betydelse för dagens liv. Den kan bli en samlingsplats för sockenborna och kan sammanföra olika intressen kring en gemensam uppgift: att väcka större förståelse för och därmed större kärlek till hembygden.

När vi nu stå i begynnelsen av vår förenings verksamhet känna vi ett behov att få tacka alla dem som hjälpt oss att komma igång: Olsson och Rosenlunds A.-B., vars frikostiga gåva blev närmaste orsaken till föreningens bildande, intendent Alenius, som oförtrutet stått oss bi med råd och dåd, Västerlövsta kommunalfullmäktige, grosshandlare Ahlström, m. fl. Här vill jag också nämna en sedan några år avliden sockenbo, Johan Lindgren i Lunda, som var föregångsman i vår socken när det gäller kärleken till hembygden och dess minnen.

I detta sammanhang bör också nämnas folkskolläraren Einar Vihagen, Stockholm, vars stora, otryckta Hembygdsbeskrivning över Västerlövsta socken kommer att bli av oskattbart värde vid hembygdsforskningen.

E. S.

TILLINGE FÅR HEMBYGDSMUSEUM

Hemmansägaren Johan Gottfrid Johansson, Tibble, Tillinge, har hela sitt liv varit intresserad för bevarande av gamla föremål. Johansson är född 12 juni 1871 på samma gård han nu äger. Vid 22 års ålder tog han emot gården efter sina föräldrar och brukade densamma i 27 år, eller till 1920, varefter han utarrenderade densamma. För att ge sin hemsocken ett minnesmärke från gammal tid har hr Johansson och hans maka nu donerat sin fädernegårds manbyggnad med trädgård till Tillinge församling att förvaltas av kyrkorådet. För framtida underhåll har donator skänkt 500 kronor. Med gåvan följer ett stort antal kulturhistoriskt värdefulla föremål, vilka skola bilda grundstommen till ett hembygdsmuseum för Tillinge socken.

— När började hr Johansson samla? fråga vi vid ett besök.

— Jag har aldrig börjat, blir svaret. Det jag har är endast sådant, som tillhört gården och mina förfäder sedan flera århundraden. Man vet med säkerhet att på 1600-talet gården tillhörde mina förfäder och sedan har den gått i arv från far till son i över 300 år. Det blir ej så litet samlat under en sådan tid.

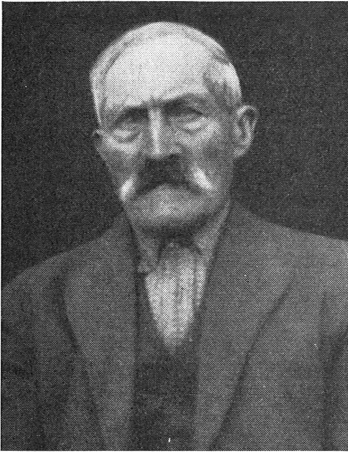

Bild 1. Hemmansägaren J. G. Johansson, Tibble, Tillinge.

— Hur kom det sig att hr Johansson överlämnat gården till socknen? fråga vi.

— Jag vet hur det brukar gå med gamla gårdar, säger han, det bygges nya, moderna bostäder och de gamla lämnas vind för våg tills de äro alldeles nedruttna, då de äntligen rivas. Som gumman och jag ej ha några barn, kommo vi på tanken att donera gamla boningshuset, som torde vara uppfört på 1700-talet samt trädgården med de samlingar, som finnas på gården, till ett socknemuseum. Härigenom ha vi tänkt att kommande släktled skola få en inblick i hur man bodde förr och vilka redskaper som användes till början av detta århundrade.

Vi göra därefter ett besök i det av J. inredda museirummet en trappa upp i nya bostaden. Rummet har åsar i taket, golvet består av breda handsågade plankor, väggarna äro rappade och deko-
rerade.

Samlingarna omfatta omkring 300 olika föremål och det intresantaste är, som ovan redan antytts, att alla tillhört gården under gångna generationer. Det äldsta föremålet är en s. k. »bröstarvinge», bröstborr från år 1660. Ett litet vackert hörnskåp bär årtalet 1776. På det gamla fällbordet med ekskivor ligger 1776 års kyrkolag och där bredvid psalmböcker från 16-, 17- och 1800-talen. En vackert sirad skottspole här årtalet 1718, Karl XII:s dödsår. Rotkistan för Tibble soldatrote nr 121 av Enköpings kompani har här fått en fristad. En fagott, blåsinstrument, som tillhört någon förfader, hänger på en vägg. På det massiva bordet ligger släktens gamla nötta psalmodikon, på vilket en gång spelats psalmmelodier vid

Bild 2. Den gamla mangårdsbyggnaden i Tibble, Tillinge, som nu skall bli museum.

familjens husandakter. Psalmodikonet är uppfunnet av prosten Johan Dillner, som var präst i Funbo åren 1831—1839.

Ältstenen, som ligger på en av hyllorna, tilldrar sig ett berättigt intresse. Denna runda stentrissa med ett hål i mitten bärs med ett snöre om halsen närmast kroppen och var ett skydd mot sjukdomar och trolldom, de inristade tecknen på stenen hade säkert på sin tid en magisk kraft. Vidare finnas trätallrikar, skålar, slagor, tyvar, klappträd och ett stort antal andra träföremål. En stor samling almanackor, de äldsta från 1600-talet, finnas bland andra bok- och kartsamlingar.

I den öppna spiseln med sina gjutjärnshällar och »stackstöd» flamar under julhelgerna en värmande stockvedsbrasa. De båda makarna sitta då gärna på det gamla bordssätet, se in i den falnande glöden och drömma sig tillbaka till tider som gått. Den gamla släktgården har så många minnen för det sista paret av en kanhända tusenårig Tibble-bondesläkt.

J. H. Söderlund.

UPPSALAS OCH UPPSALATRAKTENS HISTORIA

I skolundervisningen har i vissa klasser ämnet hembygds kunskap sedan åtskilliga år stått på schemat. I Uppsalas och Uppsalatraktens folkskolor tillämpas ofta den principen att läraren tar med sig klassen på utflykt för att i fältet demonstrera minnesmärken av

Första föreläsningen 4 febr. 1943 i »Uppsalas och Uppsalatraktens historia».

naturhistorisk och kulturhistorisk art. Det har därvid alltmer framträtt ett behov för lärarkåren att få en sammanfattande orientering över de nya resultat, vartill forskningen i Uppsala stads och Uppsalatraktens historia kommit. För att erhålla dylik orientering inbjöd Uppsalatraktens lärarklubb vårterminen 1943 landsantikvarie Nils Sundquist till en föredragsserie i berörda ämne. Kursen, som hölls å folkskolans biblioteksrum Kungsgatan 25, kom att omfatta sju dubbelföreläsningar och samlade icke mindre än ett femtiotal lärare och lärarinnor från stadens och omgivande socknars skolor.

Första föreläsningen hölls 4 febr. och behandlade »Den historiska bakgrunden till Uppsalas och Uppsalatraktens lokalhistoria». Andra föreläsningens ämne var »Utvecklingen av Uppsalas stadsplan under medeltiden och nya tiden», den tredje berörde »Uppsala domkyrka och Uppsala slott», den fjärde »Universitetsminnena», den femte »De borgerliga minnena», den sjätte »Uppsalatrakten som minnesbygd» och den sjunde »Uppsalatraktens kyrkliga minnesmärken».

Kursen avslutades 20 maj med en utflykt under landsantikvariens ledning till Vaksala kyrka, som med sin rika byggnadshistoria och sitt förnäma inventarium utgör den bästa exponent för uppländsk kyrkokonst. Kyrkan som byggnadsmonument demonstrerades av kursledaren och över dess rika inventarium föreläste kyrko-

herde Oscar Ehn. I en avslutande stämmingsstund spelade kantor Ljungberg på orgeln.

Sedan man återvänt till uppsala samlades kursdeltagarna till en enkel avslutningsfest på biblioteksrummet, där ett inbjudande kaffebord stod dukat. Landsantikvarien höll en med ljusbilder belyst sammanfattande föreläsning över kursen och framställde i sina avslutningsord förhoppning om att kursdeltagarna fått sin historiska syn på Uppsala och Uppsalatrakten vidgad. Kursdeltagarnas tack till föreläsaren för den rikt givande kursen framfördes av lärarklubbens ordförande folkskollärare Hilding Hildeberg, som framhöll att den lärdom kursen givit skulle bli till stort gagn för hembygdsundervisningen.

—g.

HEMBYGDSKURS FÖR FOLKSKOLLÄRARE I UPPLAND

I samarbete med statens folkskoleinspektör i Uppland och länsnämnden för SAF anordnade Samfundet för hembygdsvård 21—23 nov. 1942 i Uppsala en givande hembygdskurs för folkskollärare. Föredrag hölls av fil. dr John Nihlén (»Hembygdsrörelsens nyorientering», »Hur bygden växer fram», »Hembygden i skola och folkbildning»), intendent Ålenius (»Praktisk hembygdsvård i Uppland», »Den ideella hembygdsvården»), folkskollärare Olle Berg (»Hembygdsundervisningen i en upplandssocken»), lektor Lorentz Bolin (»Landskapsvård», »Naturstudier»), folkskollärare Holger Nilsson (»Hembygdsundervisningen i folkskolans högsta klasser samt i fortsättningsskolan») samt fil. mag. Erik Elinder (»Skolan och sparandet»). Kursen, som hölls på Upplands nation, var besökt av 150 lärare och lärarinnor eller jämnt så många salen kunde rymma, och synnerligen livliga diskussioner utspunno sig, inte minst rörande hembygdsundervisningen i skolan. En fortsättningskurs är påtänkt, som skall praktiskt syssla med inventering av en upplandssocken och materialet från denna bearbetas för att eventuellt utges i broschyrform till handledning för lärarna.

UPPLAND I KONSTEN

Upplands Konstförening, som under år 1943 ser tillbaka på en tioårig verksamhet, anordnade med anledning av jubileet två speciellt uppländska utställningar, den ena av äldre konst med upp-

ländska motiv, den andra en exposé av modern uppländsk konst. Den första utställningen »Uppland i konsten till 1900» hölls å Östgöta nation 8—26 februari och väckte ett livligt intresse. Konstverk från tiden 1600—1900 hade ihoplånats från offentliga och privata samlingar och många okända verk bidrog till att ge en mångfacetterad bild av landskapskonsten. Uppsalabilderna dominerade och visade staden från olika aspekter under tidernas lopp, bruksbilderna voro också synnerligen sevärda och bondebygd och uppländskt landskap tolkades i ett representativt urval. En liten rolig samling av glimtar av »studenten i konsten» erbjöd mycket av intresse.

Den senare utställningen av modern konst av Upplandskonstnärer ägde rum 15—30 nov. å Östgöta Nation och erbjöd en mångsidig och rik bild av det uppländska konstlivet av i dag.

På grundval av det material, som hopsamlades till utställningen »Uppland i konsten till 1900», lämnar fil. lic. Marita Lindgren-Fridell i kommande årsbok en översikt över landskapet Uppland som inspirationskälla för provinsens konstnärliga skildrare.

ALTUNA HEMBYGDSFÖRENING

Lördagen den 17 juli 1943 fyllde Altuna hembygdsförenings ordförande f. läroverksadjunkt K. A. Karlinder 80 år. Han var en av initiativtagarna till föreningens bildande och har sedan dess varit den drivande kraften inom föreningen. Vad han i arbete och ospard möda givit Altuna hembygdsförening kan säkerligen icke till fullo uppskattas. För att tacka och hylla sin vördade ordförande samlades föreningens medlemmar i hembygdsgården.

Efter det man druckit kaffe hyllades jubilaren av v. ordf. med några varmhjärtade ord. Som ett synligt bevis på föreningens tacksamhet till sin ordförande överlämnades en insamlad penninggåva. Djupt rörd tackade jubilaren för den uppmärksamhet, som ägnades honom. Även i detta ögonblick visade han sitt intresse för hembygdsvärden och sitt särskilda skötebarn Altuna hembygdsförening, ty han skänkte omedelbart gåvan till hembygdsföreningen, synbarligen riktigt i sitt innersta glad över att på detta sätt få ge den sitt stöd. Med pianomusik och sång samt ytterligare tal hyllades dr Karlinder innan man skildes den minnesrika dagen.

Vid det i september hållna årsmötet avgick dr Karlinder som ordförande men valdes enhälligt till hedersordförande. Vi kunna vara övertygade om att den krye 80-åringen alltjämt kommer att arbeta för Altuna hembygdsförening med alla de krafter, som stå honom till buds. Tack för alla de gångna strävsamma åren!

Altuna hembygdsförening: Vid den nya hembygdsgården.

Till hembygdsgården har överflyttats en del möbler, husgeråd och verktyg m. m., som under årens lopp samlats av dr Karlinder.

Intendent Nils Ålenius har upprättat ett förslag till disponerande av övre våningen. På var sida av en genomgående förstuga, där den gamla bymangeln placerats, finnas ett rum och två större skrubbar. Enligt förslaget skola samlingarna ordnas i särskilda avdelningar. Ett rum, med eldstad och en ljus, vacker och i stora fält indelad tapet, skall användas till studierum. Där bör finnas bokskåp och skåp för smärre fornfynd samt porträtt och kartmaterial på väggarna. En studiecirkel kommer här att få ett hemtrevligt arbetsrum. Hembygdsgården bör icke bli endast ett museum utan den skall även mera direkt tjäna vår tid.

DISASTIFTELSEN

Disastiftelsen anordnade i februari 1943 i Uppsala en tombola med hemslöjdsvinster, som startade under marknad dagarna och på Disagillet. Tombolan slutsåldes och inbragte en slant till stiftelsens alltid tomma kassakista. En god åtgång fingo lotterna på en

av stiftelsen anordnad soaré med dans på Gillet. Det blev för övrigt en familjär och glad tillställning, familjer från staden och bygderna, affärsfolk och akademici, ungdomar och äldre tycktes trivas synnerligen väl tillsammans. Lille-Bror Söderlund och amanuensen Karl Johan Öbrink medverkade med sång.

Under året har det av en tromb förstörda halmtaket på logen från Gråmuren ersatts av ett tegeltak — det blir allt svårare att uppbringa takhalm — och vissa smärre reparationer utförts. Så nu är kistan tom igen: det ser ut att bli en ny distingstombola.

Midsommaraftonen anordnade Gamla Uppsala hembygds-gille midsommarfest på Disagården med lekar kring majstången och dans, och den 5 sept. hade Uppsala läns husmodersförbund sin »husmodersdag» på Disagården, varvid utställning av hemslöjds-alster var anordnad i Bärbystugan, gammalt husligt arbete demonstrerades på gårdarna och i stugorna, och intendenten medverkade med ett anförande om anläggningen.

EDSBRO HEMBYGDS- OCH FÖRELÄSNINGSFÖRENING

Under det gångna året har Edsbro hembygds- och föreläsnings-förening inköpt en rocksvarvarverkstad från Knösen. Denna verkstad, från vilken hundratals spinnrockar utgått till Uppland, är märklig inte bara genom att vara en av de få kvarvarande i landet, den befinner sig dessutom i det skick, vari den gamle rocksvarvaren Vestberg lämnade den vid sin bortgång. Ännu ligga på bänkarna tillskurna ämnen, färdiga att sättas i svarven, och i hörnens dunkel hopa sig halvfärdiga trampor, hjul och trissor. Dessa påbörjade arbeten ge en mycket god inblick i arbetets gång. Så fort sig göra låter skall verkstaden flyttas till Åsavallen, föreningens tomt.

Vid Vagn har en offersten anträffats invid stora landsvägen. Den består av ett sandstensblock med ett tjugotal fördjupningar, de största av en tekopps storlek.

Nya, förut okända gravar och gravfält ha upptäckts och antecknats. Dessutom ha några oornerade gravklot påträffats på skilda ställen i socknen.

Den 15 augusti hölls föreningens sommarfest på Åsavallen i strålände sol och under stor tillslutning. Kyrkoherde Per Vieweg, Ununge, höll föredrag, och Delsbostintan berättade hälsingehistorier. Lekar och skämttävlingar hade inlagts i festprogrammet. På kvällen uppfördes av Edsbröndomar ett allmogespel, byggt på socken-stämmoprotokoll från 1800-talets början.

Vid sidan av hembyggsarbetet har föreläsningsverksamheten fortgått som förut. I april hölls en Nordisk vecka. Vid denna talade

Edsbro hembygds- och föreläsningsförening: Rocksvarvareverkstaden från Knösen

rektor Per Dohlwitz, kyrkoherde Einar Brundin, pastor Eirik Guldvog, fil. lic. Sigurdur Thorarinsson och universitetslektor William Mickelsen. Föreläsningssalarna voro fyllda till sista plats.

En samarbetskommitté från de olika föreningarna inom socknen är tillsatt för att under nästa år anordna en längre folkbildningskurs.

Karl-Arvid Grandin.

HEMBYGDSFÖRENING I ENÅKER

Vid hembygdsafton 24 mars 1943 beslöts enhälligt att bilda Enåkers hembygdsförening. Ett 50-tal personer anslöto sig genast till densamma. Sedan kantor Ilar med fröken Ilar vid pianot spelat ett violinsolo höll landstingsman Rikard Olsson i Österbo inledningstalet. Landsantikvarien i Uppland Nils Sundquist höll därefter föredrag om Uppland belyst med ett antal vackra skioptikonbilder. Under hr Rikard Olssons ordf.-skap bildades så föreningen. En interimstyrelse på sex personer valdes, nämligen: hrr Rikard Olsson, Österbo, Herbert Gustafsson, Kroksbo (sammanställande), John Forsberg, Runhällen, Herbert Ilar, Klockargården, Albert Ekström, Runhällen och Sven Eriksson, Annedal. Tre personer, som särskilt gjort

sig kända för intresse för hembygdsvård, nämligen fru Maria Olsson, Annedal, fru Hanna Larsson, Ingbo, och hr Gustaf Olsson, Bergabo, valdes som hedersledamöter i föreningen.

HÅLLNÄS HEMBYGDSFÖRENING

Hållnäs hembygdsförening har denna sommar med hjälp av intendent Ålenius gjort undersökningar rörande lämpligaste platsen för en hembygdsgård, där ett antal gamla byggnader från socknen kunde sammanföras — bygden har ju flera synnerligen märkliga gamla byggnader av sådan art att de icke lämpligen kunna placeras vid föreningens fiskemuseum i Fågelsundet. Såväl intendent Ålenius som föreningens styrelse har därvid stannat vid en plats strax öster om kyrkan på vägen mot Hjälmunge, belägen på pastoratets mark, där f. ö. också kyrkobröderna planera ett församlingshem. Platsen är vidsträckt och ger rum för både församlingshemmet och en gammal gårdsanläggning, här finns för övrigt också ett stycke gammaldags åker med grunda diken mellan de smala tegarna och församlingshemmet och dessutom en festplats. Styrelsen undersöker nu möjligheterna att få markområdet upplåtet.

Vid undersökningarna rörande tomtplats upptäcktes ett förut i bygden okänt gravfält, innehållande ett 15-tal gravar och två skeppssättningar, beläget ej långt från Lönnö by. Det nu upptäckta gravfältet är det femte i Hållnäs; bland socknens fornlämningar märkes vidare en domarring, två runstenar, solur m. m., som ej närmare undersökts av sakkunskapen. Frågan om inventering har länge varit aktuell, men kostnaderna ha lagt hinder i vägen.

Vid fiskemuseet i Fågelsundet har arbetet med katalogiseringen återupptagits och beräknas vara slutfört på eftersommaren, varjämte några takreparationer utförts.

Sommarfesten hölls den 18 juli. Regnskyar hängde tunga över bygden hela söndagsförmiddagen och ett par timmar före den tid, festen skulle börja, kom regnet. Frampå eftermiddagen lättade det något och trots att vädret alltfort såg hotande ut samlades inom kort omkr. 700 Ortsbor på festplatsen i Hjälmunge. Vi kunna sålunda ej klaga på bristande intresse i bygden. Intendent Ålenius talade om »Mål och metod i hembygdsvården» och framhöll att hembygdsrörelsens främsta mål är att återuppliva gamla tiders samfundskänsla och medborgaranda. Han uttalade också med anledning av att föreningen detta år fick Disagilletts belöning några erkännamma ord om föreningens arbete. Sist uppfördes ånyo föreningens pjäs »Sockenstämman», som alltjämt samlar intresserad publik både inom och utom socknen.

D. Westergren.

HÄVERÖORTENS HEMBYGDS- OCH FORNMINNES- FÖRENING

Häveröortens hembygds- och fornminnesförening har under året fått en del nya, intressanta föremål till samlingarna. Föreningen har kunnat glädja sig åt ett ganska konstant medlemsantal; det utgör f. n. 251 personer. Ortens idéella föreningar ha under sommarmånaderna utnyttjat hembygdstomten till möten o. d. Själv arrangerade föreningen liksom tidigare midsommarfirande där kring majstången, varvid musiken utfördes av tre allmogespelmän. Vid lämpligt tillfälle skall på föreningens föranstaltande ett ny-upptäckt gravfält undersökas.

E. A. L.

KNUTBY-BLADÅKERS FORNMINNES- OCH HEMBYGDS- FÖRBUND

Knutby-Bladåkers fornminnes- och hembygdsförbund anordnade söndagen 1 aug. sommarens stora hembygdsfest på Gammelgårdsplatsen i Knutby. Deltagandet var livligt. Musikkår från Upplands regemente förhöjde feststämningen med ett ståtligt musikprogram. Förbundets vice ordf. kantor Ragnar Pilström höll hälsningstalet och förrättade prisutdelningen efter »Knutby-stafett»-loppet, som vanns av Gimo I. F.

Komminister Karl-Arvid Grandin från Edsbro var dagens huvudtalare med ett medryckande och ansvarsväckande föredrag över ämnet »Hembygdsarvet».

Teateramatörer från Faringe uppförde mycket berömvärt lustspelet »Fädernegården» av Robert Bernskog. Festplatsens naturliga teatersalong på ekbackens västra sluttning mot Harsjön visade sig än en gång ypperligt lämplig och särskilt vacker i solnedgången.

Slutligen lektes folklekar av både äldre och yngre i den sköna sommarkvällen och allra sist sjöngs unisont »Du gamla, Du fria».

Ett stycke av en förut okänd runsten har i sommar upptäckts av arrendatorn Gunnar Klar i Burviks by samt undersökts av ombud för Riksantikvarien. På hans förslag skall stenen förvaras i Knutby kyrka.

W. B.

LÄNNA HEMBYGDSFÖRENING

Länna hembygdsförenings verksamhet har under det gångna året fortgått efter samma linjer som förut. Under vintern ha ungdomsaftnar anordnats en gång i månaden, varvid programmet upptagit

föredrag eller någon enkel teaterpjäs av föreningens amatörer samt allsång och folklekar. Till den planerade bygdegården har även detta år huvudparten av den ekonomiska behållningen avsatts.

Till föreningens sommarfest 4 juli 1943 hade landshövding och fru Levinson inbjudits. Med synbart intresse besågo de den gamla kvarnen med dess samlingar och gjorde sig väl underrättade om föreningens verksamhet. Landshövdingen höll ett högt uppskattat hembygdstal.

Föreningen har under året kunnat glädja sig åt en ökad tillslutning, framför allt av ungdom. Den har emellertid även lidit två kännbara förluster genom smidesmästaren Johannes Anderssons och lärarinnan Elsa Theboms frånfalle. Båda tillhörde sedan många år styrelsen, fru Thebom som sekreterare, och ha utfört ett synnerligen nitiskt och uppoffrande arbete i hembygdsrörelsens tjänst. Länna hembygdsförening vördar i tacksamhet deras minne.

Sven Solén.

RASBO FÖRELÄSNINGSFÖRENING

hade utbytt vårterminens sista föreläsning, söndagen 23 maj, mot en studiefärd på cykel i bygden, som samlade omkring hundra deltagare och visade hur man praktiskt kan studera hembygdsvärd. Endast kyrkan och dess inventarier samt några av de gamla byarnas historia stod på programmet, men dagen blev ändå rikt givande, och man skildes åt fast beslutna att snart fullfölja det inledda studiet av socknens historia. Demonstrationer utfördes och meddelanden lämnades av kyrkoherde Hj. Haag, landstingsman Karl Pettersson, intendent Ålenius och hemmansägare O. F. Odén m. fl.; den sistnämnde föredrog valda delar av en skildring rörande socknens liv i äldre tider, grundad på sockenstämmoprotokoll, uppteckningar och personliga minnen.

RASBOKILS HEMBYGDS- OCH FORNMINNESFÖRENING

10 febr. 1943 hölls ett möte för dem som voro intresserade av att bilda en hembygdsförening i Rasbokil. Ett 50-tal personer hade hörsammat kallelsen och av dessa ingingo i föreningen 30 personer. Komminister Nils Ahlin höll hälsningsanförandet och berörde betydelsen av en dylik förening. Till ordf. utsågs kommunalst. ordf. Sven Olsson. Man beslöt att bilda föreningen och de stadgar, som interimstyrelsen utarbetat, antogs. Föreningens namn blir Rasbokils hembygds- och fornminnesförening.

Följande val förrättades: klubbfastare komminister Nils Ahlin med förvalt. Ruben Sundquist som ställföreträdare, skatteväktare kantor Martin Ogander, upptecknare kommunalst. ordf. Sven Olsson, gillesmor fru Elisabet Ahlin. Sedan en del föreningsangelägenheter genomgåttts bänkade man sig kring ett väl försett kaffebord.

RIALA HEMBYGDSFÖRENING

Riala hembygdsförening höll 16 april i år en sammankomst med filmförevisning, avsedd särskilt för ungdom. Den 1 aug. höll föreningen sin årligen återkommande hembygdsfest i Snåret. Rektor W. Mattsson från Väddö folkhögskola, som när föreningen startade vid flera tillfällen hjälpte oss med uppskattade föredrag, talade vid årets hembygdsfest över ämnet: Uppbyggarvärv i nedbrytningstid. Dessutom förekom svensk och utländsk musik, deklamation, körsång m. m. Vid hembygdsfesten framträdde gården till det yttre i förnyat skick i det taket nu omläktats — en nödvändig underhålls-åtgärd. Hela huset har också rödfärgats, tyvärr endast med kristidsfärg. Hembygdsfesten var väl besökt och i allo lyckad. Bland nytillkomna föremål i samlingarna märkes ett golvur.

Gils O:son Nordberg.

ROSLAGSKULLA HEMBYGDSFÖRENING

Verksamheten har fortsatt såsom hittills. Den 15 april hölls en väl besökt sammankomst med filmförevisning samt föredrag om hembygdsvård av ordföranden. Sammankomsten var särskilt avsedd för ungdom, och mycket ungdom hade också kommit tillstädes, men även många äldre hade infunnit sig. Sammankomsten gav en god behållning. I höst planerar föreningen att hålla en större sammankomst med föredrag.

Gils O:son Nordberg.

SPÅNGA FORNMINNES- OCH HEMBYGDSGILLE

Ännu ett år har Gillets arbete kunnat fortgå ostört av den stora ofreden, framhålles i Spånga fornminnes- och hembygdsgilles årsredogörelse 1942. I föreläsningsserien i hembygdskunskap har två föreläsningar hållits: den första av tillsyningslärare Widegren, Huddinge, den andra av lektor Lorentz Bolin, Falun. Inalles har i denna serie hittills hållits nio föreläsningar.

Till gillet 10-årsjubileum har en medlem skänkt en i skinnband bunden bok, avsedd för anteckningar om gåvor till gillet, i första hand kontanta medel till en hembygdsgård. Med boken följde första gåvan, kr. 100, varjämte två minnesgoda Spångabor sedermera tecknat vardera 100 kr. Rådet hyser varm förhoppning, att det sålunda i blygsamhet påbörjade uppbyggandet av den planerade hembygdsgården snart skall leda till målet.

Under hösten igångsattes en propaganda för att bringa gillet framtidsplaner till ett större antal Spångabors kännedom. Sålunda har något över 1,500 cirkulär utsänts till adresser inom samtliga delar av Spånga socken. Från årsskiftet 1942—1943 har gillet på detta sätt tillförts 51 nya medlemmar, varav 4 ständiga. Medlemsantalet, som vid årets början utgjorde 165 personer, uppgår vid årsskiftet 1942—1943 till 226 personer, varav 12 ständiga.

Rådet har under året haft samma sammansättning som under 1941, d. v. s. ålderman: rektor Olof Olsson; stadman: skräddarmästare Thure Gillberger; skriftvårdare: avdelningschefen Oscar Wennerström; andre d:o: tjänsteman Gunnar Sjöberg; kassavårdare: inspektor Ernst Thorgren; arkivarie: Olof Ormegard, samt bisittare: Oskar Johansson, ingenjör Jean Paulson och skräddarmästare Ragnar Sandén.

Sammankomster och utflykter ha hållits efter följande program:

28 febr. aftonunderhållning under medverkan av hembygdskören och -orkestern samt mag. Erik Öhlund. 1 mars gillet årsstämma å Thorgrens pensionat. Efter förhandlingarnas slut serverades kaffe och förevisades tre filmer: »En dag med Kungen», »I Dalom på farfars tid» samt »Vår fredliga front». Mag. Reineck spelade ett antal allmogelåtar på fiol. 25 april föreläsning av tillsyningslärare Widegren, som förevisade en i Brännkyrka socken för Brännkyrka hembygdssförening upptagen film. Programmet utfylldes med musik av fröken Mary Sandin. 14 juni cykeltur till Täby under ledning av skriftvårdaren Oscar Wennerström. 26 personer deltog. Ciceroner i Täby voro herrar Teglund och Eriksson. Kyrkan demonstrerades av fil. dr Toni Schmid och kyrkogården av landstingsman Axel Ekberg. Under angenäm samvaro intogs kaffe och förfriskningar på Elanders konditori, varefter färden ställdes till Jarlabankes bro och Arkels tingstad. Vid återkomsten till Täby kyrka framförde åldermannen gillet tack till ciceroner och ledaren. Färden gynnades av strålande högsommarväder. 30 aug. vandring i Spånga med Sollentuna hembygdssförening som gäst. Ett 20-tal gillesmedlemmar mötte de till ett 40-tal uppgående Sollentunaborna vid sockengränsen på gamla vägen mellan Hägerstalund och Knista. Åldermannen hälsade gästerna välkomna, var-

efter färden ställdes till Hägerstalund, offerkällan och älvkvarnstenen vid Akalla, Akalla gård, Husby, Sollentuna härads gamla tingsställe vid Tingsstenarna, Granby, där den nyupptäckta runhällen besågs, till Eggeby. Vid kaféet vid Spånga kyrka hade servering av kaffe och förfriskningar anordnats. Därefter besågs kyrkogården och kyrkan under ledning av kyrkoherde Gewalti. Som dagens färdledare och ciceron tjänstgjorde skriftvårdaren Oscar Wennerström. 7 nov. hembygdsafton. Som huvudpunkt på programmet stod föreläsning av lektor Lorentz Bolin, Falun, över ämnet »Strövtåg i svensk natur», vilken beledsagades av ett stort antal vackra skioptikonbilder i färger. Dessutom förekom recitation av fröken Ulla Svenson, sång av magister Erik Öhlund och musik av hembygdsorkestern. 13 dec. Lucia-fest. Med anledning av att 10 år förflutit sedan gillet stiftades lämnade åldermannen rektor Olsson i sitt hälsningsanförande en kort redogörelse för arbetet under de gångna åren och planerna för framtiden. Efter åldermannens anförande förekom sång av hembygdskören och musik av hembygdsorkestern, varefter Lucia med tärnor intågade och på traditionsenligt sätt sjöng ett antal Lucia- och jul-sånger. Icke heller denna gång saknades det traditionella Lucia-kaffet. Sedan kaffe intagits, fortsatte underhållningsprogrammet. Härunder framfördes en sketch med Martin Nilssons »Trabaduren» som motiv under medverkan av mag. Öhlund, herr och fru Hultman och skraddarmästare Ragnar Sandén. Hembygdsorkestern avslutade programmet med musik. Omkring 225 personer bevistade festen.

Hembygdskören räknade vid årsskiftet 33 medlemmar. Under året har kören haft 39 övningar, som i genomsnitt besökts av 24 sångare. Förutom vid förut uppräknade tillfällen, då kören medverkat vid av gillet anordnade aftonunderhållningar och fester, har den haft följande sex offentliga framträdanden: 19 mars vid Spånga luftskyddsförenings årsmöte; 30 april vid valborgsmässo-brasan i Solhem; 14 maj vid Nykterhetsfolkets dag i Spånga kyrka; 1 nov. vid minnesgudstjänst i Norra Krematoriet samt senare samma dag konsert i Matteus kyrka, Stockholm, och slutligen 24 nov. vid adventskonsert i Spånga kyrka.

Hembygdsorkestern har under året haft omkring 35 övningar. Förutom vid förut uppräknade tillfällen, då orkestern medverkat vid av gillet anordnade aftonunderhållningar och fester, har orkestern haft följande fyra offentliga framträdanden: 25 mars vid försvarslänefesten i Spånga Folkets hus; 31 maj vid högtidlighet anordnad med anledning av folkskolans 100-årsjubileum i Spånga kyrka; 29 nov. vid adventskonsert i Spånga kyrka samt 4 dec. vid Solhems husmodersförenings fest i Folkets hus.

Hembygdskören och hembygdsorkestern ha även under 1942 stått under musikdirektör Dag Lindbergs intresserade och energiska ledning.

SYDVÄSTRA UPPLANDS KULTURHISTORISKA FÖRENING I ENKÖPING

Det är nog rätt vanligt, att tempot i en museiförenings arbete och utveckling i hög grad bestämmes av lokalfrågan. Enköpingsmuseets samlingar på inte mindre än 3,488 nummer ha länge förvarats med omkring hälften av föremålen exponerade i en källarvåning i Enköpings Sparbanks gamla fastighet och med övrig del magasinerad på tre skilda platser inom staden.

Föreningen har därför länge begränsat sin uppgift till att på bästa möjliga sätt vårda och även berika de värdefulla samlingarna i väntan på den dag, då lokalfrågan kunde lösas och ett överskådligt ordnande av föremålen äga rum.

Men de nya lokalerna läto vänta på sig, och det gällde att göra det bästa möjliga av de utrymmen, som stodo till buds. Tack vare intendent Nils Ålenius tidigare omnämnda värdefulla hjälp med museiföremålens ordnande och katalogisering kan föreningen i dag uppvisa ett litet men naggande gott museum, som nog kan vara värt ett besök av museimän, som ha det trångt i »stugan». Intendent Ålenius' arbete kunde visserligen redan 1941 anses i huvudsak utfört, men det har under senaste verksamhetsår fullföljts och kompletterats bl. a. med fotomontage samt med katalogisering av föremålen i kortregister efter moderna principer.

Föreningen har låtit trycka en »Handledning vid besök i Enköpings museum». Skriften, som författats av intendent Ålenius, är en populärskildring av museets olika avdelningar och där föremålen få tala sitt eget språk om sin egen tid. Handledningen, som omfattar 24 sidor förutom omslaget och har 14 illustrationer, har tryckts i 700 ex. För att stimulera intresset för museet har den gratis utdelats till ett 60-tal skollärare i trakten samt till stadens myndigheter. Till museibesökare säljes handledningen för 1 kr. Ett mindre antal är tillgängligt för utlåning inom museet vid besök av skolklasser. Dessa arrangemang ha visat sig välbetänkta i det besökarna ökat i antal och man oftare än förut ser skolklasser i museet. Handledningen är också upplagd så att den väl lämpar sig för skolundervisningen.

Men — nu står man där igen. Med nuvarande utrymmen kan man inte komma längre. Mängder av kulturhistoriskt värdefulla

föremål ligga gömda och glömda i magasinen och vänta på sin upphöjelse.

Enköping är emellertid en stad, som just nu tycks ta ett rejält steg framåt i utvecklingen. I den förhoppningen att stadens myndigheter liksom tidigare skola ha Kulturhistoriska föreningens arbete och syften i gott minne har föreningen gjort en skriftlig framställning om att komma i åtnjutande av avsevärt ökade utrymmen i det av staden från Sparbanken nu förvärvade gamla sparbankshuset. Vinner denna framställning, som vi hoppas, gehör, borde Enköping inom en nära framtid kunna ståta med ett museum värdigt den urgamla kulturtrakt, där det är beläget.

Museet hålles f. n. kostnadsfritt öppet för allmänheten varje lördag kl. 13—14 samt under vintermånaderna oktober—april även söndagar kl. 17.30—18.30.

Nils Lundin.

SÖDERBY-KARLS FORNMINNESFÖRENING

Söderby-Karls fornminnesförening har drabbats av förlusten av en av sina främste medlemmar, Erik Eriksson i Vik, skaparen av museet på Erikskulle. Erik Erikssons minne tecknas på annan plats i denna årsbok. Här skall nu endast uttalas vår tacksamhet och vördnad inför Erik Erikssons bestående insats i vår hembygds- och kulturminnesvård.

Sommaren 1943 har inom Söderby-Karl företagits den inventering av de fasta forn lämningarna, som sedan flera år pågått i våra trakter, tack vare bidrag dels från Norrtälje Sparbank, dels från ingenjör Selim Karlebos fond. Denna inventering har för vår socken fått bli mer än endast en kartläggning av gravfält, enär Riksantikvarieämbetet med bidrag från Söderby-Karls fornminnesförening kunnat företaga undersökning av ett flertal gravar. Bland de intressantaste fynden kan nämnas en bronsurna och rester av två dryckeshorn från romersk järnålder i en grav i Västerängen i Igelsta.

Vid en fornminnesutflykt 29 augusti till de största gravfälten, två vid Igelsta om vardera över 100 gravar, Odenslunds vikingatidsgravfält med 67 gravar och Risslingbygravfältet, socknens största, gav amanuens Bernt Einerstam, som lett inventeringsarbetet, en översikt över bebyggelsen här under gångna tider.

Hembygdsfesten 4 juli, då föreningen firade sitt 25-årsjubileum, dominerades av den »Sockenstämma från år 1744», som, författad av komminister Gustaf Unestam, Uppsala — tidigare kyrkoherde i

Söderby-Karl — uppfördes av sockenbor. Ekonomiskt sett blev denna fest den bästa hittills med omkring 2,000 kr:s behållning. Dr Harry Thålin, Stockholm, som lett utgrävningsarbetet, höll föredrag om »Fornforskningens mål och medel». Minneskransar hade nedlagts på två bortgångna stiftares, Gustaf Lovén, Malsta, och Axel Ahlén, Söder Marjum, gravar.

Den gångna sommarens arbeten ha i hög grad bidragit till att fördjupa våra kunskaper och sporrat intresset för våra fornminnen.

Vi äro övertygade om, att de kartor, fotografier och, som vi hoppas, de föremål, som vi ev. kunna få deponerade hit, skola göra samlingarna på Eriksskulle ännu mera tilldragande och givande studieobjekt.

Nils Waldebäck.

TIERPS HEMBYGDSGILLE

Under det sista året har arbetet inom gillet bedrivits i stort sett som under de föregående krigsåren. Ett ungdomsgille har tillkommit, och vid starten gingo 16 ungdomar in i det. Medlemsantalet i gillet är därmed ökat till 226. Vi hoppas, att ungdomsavdelningen skall växa ut och att den skall ta verksam del i gillet arbete och strävanden.

Valborgsmässöfirandet har på gillet initiativ sedan förra året flyttats till gammelgården, som visat sig vara en lämplig plats. Allmänheten har i stora skaror samlats där för att hälsa våren. I år höll kyrkoadjunkt A. Wannerdt vårtalet och Tierps manskör sjöng de vanliga vårsångerna. En valborgseld hade tänts invid gården.

En av gillet medlemmar, kyrkvärden J. E. Öbrink har upptäckt ett gravfält på Fäcklinge ägor vid Torslundaåsen. Vid fornminnesinventeringen i socknen 1930 var området, som omfattar en yta av 60 × 40 m. med ett 30-tal gravar, tätt bevuxet, men har för något år sedan röjts, varvid fornlämningarna blivit synliga. Fil. lic. Erik Bellander, som utförde inventeringen 1930, har nu besökt gravfältet och kartlagt detsamma. Det härrör troligen från yngre järnåldern. Förut äro omkring 600 fasta fornlämningar i socknen inventerade.

Den av gillet vid några föregående tillfällen givna bystämman från Fäcklinge uppfördes annandag pingst på Upplandsdagen på Skansen inför en med utförandet — som det syntes och hördes — mycket nöjd publik. För stämmodeltagarna var det en upplevelse att få uppträda på Skansen och samtliga äro tacksamma och glada över att de fingo medverka på Upplandsdagen.

Som vanligt hade gillet midsommarfest, och den var i år mycket

Tierps hembygds-gille: Gilleordföranden rektor Johansson talar vid midsommarfesten 1943.

lyckad. Omkring 400 barn med föräldrar voro med vid resandet av majstången. Folkskollärare B. Berthel med biträde av lärarna N. Alinder och A. Berlin ledde lekarna och dansen kring stången. Senare på kvällen var det fest vid gammelgården. Den gav i netto 344 kronor. Nu i september hade vi en höstfest för att få in medel till slutamortering av bankskulden. Det gick bra, och vi kan nu glädja oss åt att byggnader och samlingar äro skuldfria och att vi därtill ha en behållning på bank av 775 kronor. Vi ämna nu förvärva en gratialstuga (soldatänketorp) och flytta det till gammelgården, där den bör bli en lämplig granne till soldattorpet.

Samarbetet med övriga ideella föreningar har varit gott och några av dem ha haft sommarfest vid gammelgården.

J. E. Johansson.

HEMBYGDSFÖRENING I TORSTUNA

Den 14 februari 1943 föreläste intendent Ålenius i Torstuna bygdegård över ämnet: »Folkseder och folktro i Uppland.» Särskilt med tanke på bevarandet av en gammal bondgård i socknen hölls efter

föreläsningen en sammankomst under ordförandeskap av föreläsningssocietätens föreståndare kyrkoadjunkt Sven Dalman. För bildande av en hembygdsförening tillsattes en interimskommitté med följande sammansättning: kyrkoherde G. Engman, sammankallande, häradshövding Edvin Pettersson i Nibble, hemmansägarna Sigfrid Åhlén i Vappeby, Samuel Eriksson i Tibble, Valfrid Johansson i Kärvskog, jordbrukarna Holger Karlsson i Kärvskog, Vitalis Eriksson i Vallby, brevbäraren Axel Ekholm i Korsbacken samt kyrkoadjunkt Sven Dalman.

VITTINGE HEMBYGDSFÖRENING

Det är med föreningar som med människor: arbete och vila omväxla. Idéer komma fram i ljuset, omtalas och förberedas men bli ej genomförda. Vår hembygdsförenings plan att köpa en gammal märklig byggnad i Nässelsta har ännu ej förverkligats. Ägaren har ej heller givit rent besked, hur det skall bli med densamma. Annat påtänkt står också efter. Gamla traditioner ha vi dock försökt hålla på. Så firades sista april med tjärtunna, sång av kyrkokören och ett kort tal för våren. Det var samma doft av mylla och rök som det brukar vara, men dock var stämningen ej som förr. Världskriget kastar sin skugga även över en hembygdsförening och en bygd. Hembygdsfesten 1942 var som vanligt lyckad och talrikt besökt. Intendent Nils Ålenius höll ett intressant och upplysande föredrag om »Hembygdsvård under orostid». Man fick därvid på samma gång några glimtar från hembygdsföreningarnas arbete i Uppland och några förslag, hur hembygdsarbetet bör bedrivas. Samma dag höll författaren Walter Hülphers från Västerås ett tal till svensk ungdom. Det var utmärkt både till form och innehåll. Dock hade man önskat, att högtalaranordningar hade gjorts, så att alla hört de behjärtade orden. Riksspelman Johan Olsson, Uppsala, är välkänd, och vare sig han berättar om gamla spelmän eller själv drar sina låtar är uppskattningen av hans prestationer stor hos publiken. Barnens timme på festen blev lyckad tack vare lekledaren herr Valter Larsson, som var som klippt och skuren för sin uppgift. Gammaldansen gick med liv och lust över dansbanans gamla tiljor till midnatt. Hembygds-kören har under 1942 haft stor tillslutning.

Ett samkväm i form av knytkalas hölls hösten 1942. Vi sjöngo då unisont, läste om Janne Vängmans bedrifter och dansade till musik av klarinett, fiol och dragspel. Tiden är ju sådan, att man ej kan träffas så ofta. Eljest betyder nog samkvämen mycket

under denna dystra tid. Kunde de utsträckas att omfatta flera föreningar vore det ännu bättre, ty samarbete mellan ideella föreningar behövs. Det har ibland kommit för mig, att Upplands Fornminnesförening skulle utarbeta några förslag till enkla s. k. aftnar på landsbygden. Folkmusiken och berättandet av gamla sagor och sägner skulle där ha hedersplatsen.

Samkvämet trefaldighetsafton 1943 blev lyckat. Vädet var idealiskt och när vi i den ljumma sommarkvällen tågade ut till den lövade trefaldighetskällan med musik i teten kände vi något av gammaldagsglädje trots krigs- och kristid.

Hembygdifesten första söndagen i juli blev också mycket lyckad. Vädet var strålande och publiktillströmningen rekordartad. Rektor Sven Kjersén höll ett storstilat tal, i vilket han gav både ros och ris åt svenska folket. I samband med festen hölls också spelmanstävlan på fiol och klarinett. Prisdömare i denna var musiklärare Zakrisson, Järlåsa, f. d. stationsmästare Hagdal, Morgongåva och f. d. landsfiskal Sundbaum, Vittinge. Ingen plats är så lämplig för sådan tävlan som en gammal hembygdsgård.

Det man hör passar till det man ser. Fyra deltagare hade mött upp i fiol och två klarinetter. Två pris, ett första (fiol) och ett andra togs av vittingebor. Socknens teateramatörer från J. U. F. uppförde på ett utmärkt sätt »Fädernegården».

Angående framtiden har vi tänkt söka kontakt med socknens J. U. F. för att om möjligt etablera samarbete i någon form. Vi ha tänkt fira sommarfesten tillsammans. Vidare måste vi tänka på att bättre katalogisera våra samlingar. En gammal intressant byggnad i Nässelsta, som vi tänkt förvärva, har besetts, men befunnits i så bristfälligt skick, att den näppeligen kan lämpa sig att förvärva. Nästa år kan hembygdsföreningen fira 20-årsjubileum. Hembygdifesten skall då få festligare prägel och firas i dagarna två. Vad den eljest kommer att bjuda på är en hemlighet, men vi har våra planer.

Egron Lundell.

ÄLVKARLEBY HEMBYGDSFÖRENING

Älvkarleby hembygdsförening har under 1942 haft ett digert arbetsprogram. På decemberstämman 1941 dryffades bl. a. planer på en genomgripande ombyggnad av festplatsens dansbana och salustånd, och resultatet av överläggningarna blev, att en byggnadskommitté tillsattes med uppgift att utarbeta förslag till dessa arbeten jämte kostnadsberäkning. Vidare tillsattes en litterär kommitté, som skulle söka åstadkomma ett mera lokalt betonat folkspel.

Medlemmar i byggnadskommittén blevo hrr H. Eliasson, E. Lundgren, A. Lindberg, C. A. Larsson och V. Elamsson och i den litterära kommittén hrr A. N. Sandén, P. Ljung, A. Elgenberg, E. Willner, R. Johnsson och I. Hasselblad.

Båda kommittéerna igångsatte sina arbeten omedelbart. Byggnadsprojektet framlades vid marsstämman och föranledde livliga diskussioner, som resulterade i beslut att dansbanan först skulle ombyggas och salustånden få anstå till ett kommande år. Dansbanan blev färdig att tas i bruk vid hembygdsfesten 12 juli och vann allmänt gillande. Den är solitt uppförd på betonggrund och kommer längre fram att kompletteras med en mera tilltalande musikestrad, belysning m. m.

Enligt traditionen ha även 1942 sista april och midsommar firats. Sista april var festplatsen belyst av facklor och på kvällen tändes ett bål under det att Älvkarleby manskör sjöng. Programmet upptog även en hälsning till våren av körens dirigent. Midsommaraftonen blev också lyckad. Ståtlig majstång restes och stämningsfullt tal hölls av magister I. Hasselblad.

Den litterära kommitténs arbete resulterade i ett bygdespel, »Äl'kar'by Silverlax», som författats av ing. A. Elgenberg.

Spelet var först avsett att bli en bild av en bystämma i forna dagars Älvkarleby, framhåller författaren, men då jag kommit in i arbetet, fann jag det mera tilltalande att ge det formen av ett litet skådespel. Spelet är byggt på material, som insamlats av folkskollärare N. Sandén samt på muntliga berättelser av herr P. Ljung och andra äldre personer i orten. De handlingar, som förekomma i spelet, äro således historiska. Personerna ha alla sina verkliga förebilder, ehuru omramningen färgats med några stänk av romantik och bondhumor.

Dräkterna till spelet — detsamma uppfördes för första gången vid hembygdsfesten den 12 juli — voro dels lånade från Nordiska museet, dels från äldre personer i orten. I spelet medverkade i de olika rollerna uteslutande personer från Östanå by, alla amatörer. Inövandet, som var ganska krävande, gjordes på ungefär två månader, och vid slutregisseringen och maskeringen medverkade herr G. Kinn, själv infödd Älvkarlebybo. Han har förr arbetat som teateramatör. Av publiken och pressen mottogs framförandet med välvilja.

Ett andra huvudnummer på hembygdsfesten var ett föredrag av kyrkoherde Ejnar Brundin, Kila. Det var, ehuru kryddat med en försvarlig dosis humor, väckande och allvarspräglat.

Vid föreningens stämmor ha samkväm med underhållning av flera slag följt på förhandlingarna, varvid både roande och lärerika

saker förekommit. Kamrer J. Öbrink har ur sin rika kunskapskälla och erfarenhet om bygden från de sista decennierna berättat om typer från Östanå, Gårdskär m. fl. platser; särskilt framställningen av kustborna från Gårdskär var fängslande och livfull. Kyrkvärd Ljung har också bidragit till underhållningen med historier från Äl'kar'by i gångna dagar och gjort det med den äran. Ett kåseri om åren under kraftverkets första tid hölls vid ett tillfälle av ing. A. Elgenberg och gav uppslag till extra bidrag av andra medlemmar. Sång, musik och tillfällighetsvers ha utfyllt programmet.

Styrelsen.

ÖSTERVÅLA HEMBYGDSFÖRENING

Arbetet inom föreningen har under året fortgått i huvudsak i samma former som tidigare. Den traditionella hembygdsfesten ägde rum sista söndagen i juni under god tillslutning och med mycket gott ekonomiskt resultat.

Ersmäss- och Larsmäss-samkväm ha hållits. Vid det senare överlämnades diplom till den nya hedersledamoten, fru Agda Alström.

Som ordförande efter kantor Alström fungerar hemmansägare K. J. Johansson, Bjurvalla, förutvarande mångårig sekreterare i föreningen.

B. C—n.

ÖSTHAMMARS I. O. G. T.

I årgång 1942 av årsboken UPPLAND omnämnes att godtemplarlogen Drottning Kristina av I. O. G. T. i Östhammar under senare år ägnat sig åt att sprida kunskap om Frösåkersbygdens kulturminnen. Detta arbete har fortsatt under sistförflutna arbetsår, dels genom en hembygdscirkel, som huvudsakligen genom anlitande av lokala krafter låtit sig underrättas om äldre förhållanden och sakuppgifter, dels också genom byggnadsinventeringar och samlingar för friluftsgården. Det hembygdsvårdande arbetet ingår som ett led i logens ungdomsverksamhet. Vad friluftsgården beträffar uppbäres arbetet helt av ungdomarna, även ekonomiskt.

Östensbo-boden, som uppfördes på friluftsgårdens område förra året, kostade i förvärv, nedtagning, transport och uppförande omkring 4,000: — kr., vilket belopp då till stor del bestreds med lånade medel. Nu är emellertid skulden till fullo betald och man är redo för nya uppgifter.

Under denna sommar har på området uppförts en trappa av natursten i fyra avsatser, tillsammans trettiofyra steg och nära tre meter bred, vilken öppnat en förbindelseled mellan övre och nedre området.

Vid inventering av ortens gamla byggnader har avtal träffats om förvärv av vissa mindre sådana såsom en bod, två sjöbodar och ett båthus med däri förvarad gammal skötbåt. Då ekonomiska förutsättningar skapats för dessa byggnaders förvärv och flyttning torde Boda väderkvarn och Östensbo-boden så småningom få andra byggnader i sitt grannskap på friluftsgårdens vackra område vid Östhammarsfjärden.

Närmaste önskemålet är emellertid att kunna förvärva och hitflytta någon större mangårdsbyggnad, där stadens ungdomsorganisationer kunna beredas ett hem för sina sammankomster.

S. J.